

JEAN-JACQUES EIGELDINGER

Fryderyk Chopin

przełożyła
Joanna Żurowska

NARODOWY INSTYTUT FRYDERYKA CHOPINA

WARSZAWA 2011

SŁOWO WSTĘPNE

Muzyka Chopina, z natury arystokratyczna, zawsze spotykała się z szerokim zainteresowaniem (choć czasem rozumiana niewłaściwie lub interpretowana w imię rzekomej tradycji, co nie ma większego znaczenia). Mimo że tak głęboko zapuściła korzenie w polskiej glebie, trafia do ludzi na całym świecie. Te paradoksy są pozorne. Twórczość Chopina, na przemian epicka, liryczna, dramatyczna, elegijna, czy pełna fantazji, ale zawsze urzekająca, dawno już pokonała zmienne etnologiczne i socjologiczne dzięki swojej uniwersalności i doskonałości. Wspaniały twór kultury polskiej, który otarł się o cywilizację francuską, jest dzisiaj integralną częścią dziedzictwa ludzkości – ludzkości, która co dzień okazuje wdzięczność geniuszowi, co dzień czerpie z jego dzieła nowe odczucia.

Nazajutrz po jednym ze swoich rzadkich koncertów w Paryżu (1841) Chopin otrzymał listowny hołd, który napisał wielbiciel pełen zrozumienia, markiz Astolphe de Custine: „kiedy Pana słucham, czuję, że jestem zawsze sam na sam z Panem”. Takim przywilejem i takim czarem, poza wieloma innymi, jest obdarzona ta muzyka, że w danej chwili zwraca się do każdego z nas i każdego uwzniośla szlachetnością swojego ducha.

TYTUŁ ORYGINAŁU

Jean-Jacques Eigeldinger *Frédéric Chopin*

World Copyright © LIBRAIRIE ARTHÈME FAYARD, 2003

Copyright for the Polish edition
by Narodowy Instytut Fryderyka Chopina, 2011

Copyright for the Polish translation
by Narodowy Instytut Fryderyka Chopina, 2011

ISBN 978-83-61142-44-7

FIGURY MITU

Chopin to...

- ◆ uosobienie fortepianu
- ◆ piewca uciśnionej Polski (*Polonez* op. 53, zwany „bohater-skim”)
- ◆ powstaniec-wizjoner (*Etiuda* op. 10 nr 12 „rewolucyjna”)
- ◆ zakochany odrzucony przez narzeczoną dbającą o konwenanse (*Walc* op. posth. 69 nr 1 „pożegnalny”)
- ◆ słabowity towarzysz „skandalizującej” George Sand; epizod podróży na Majorckę (*Preludium* op. 28 nr 15 „deszczowe”); nieuchronne porównanie do kochanków z Wenecji: Musset-Sand
- ◆ autor rzekomych listów, miejscami trywialnych, adresowanych do pięknej hrabiny Delfiny Potockiej
- ◆ gorączkujący suchotnik, którego życie wisi na włosku, obiekt względów pełnych zazdrości
- ◆ chorowity twórca najsłynniejszego na świecie *Marsza żałobnego*, przedmiotu aranżacji wszelkiego rodzaju
- ◆ elegijny kompozytor nokturnów i „Żalu” (*Etiuda* op. 10 nr 3), ozdoba wybranych salonów
- ◆ wcielenie *rubata*, ulubieniec pensjonarek
- ◆ ulubiony kompozytor „lwów klawiatury” fin-de-siècle’u, którzy rzucali go na pożarcie rozhisteryzowanej publiczności
- ◆ dekadenccki poeta blednic i nerwic
- ◆ artysta samotny i milczący, wyraził tego, co tajemne, niewypowiedziane, mroczne

- ◆ niematerialny sylf, anielskie wcielenie duszy grającej na fortepianie (Balzac, Berlioz, Custine)
- ◆ człowiek przybyły z innego świata, uosobienie Wygnańca w pełnym tego słowa znaczeniu – odcięty od rodziny, od świata lat młodzieńczych i od „zielonego raju dziecięcych miłości” (Baudelaire), a jego starzejąca się matka niepokoi się z dala o „drogie dziecko, samotne w dalekim kraju, o tak wątłym zdrowiu, a tak kochającym sercu”¹
- ◆ ten, który właściwie czuje się wygnańcem do szpiku kości, „anielska dusza zesłana na ziemię w umęczone ciało, by dokonać tu tajemniczego odkupienia”, zdaniem Solange Sand-Clésinger²
- ◆ on, Obcy, pielgrzym w orszaku Baudelaire’a, który wyśpiewuje swoją tęsknotę z największym bólem, z największą delikatnością
- ◆ ten, którego „uczucie nostalgii płynęło z daremnej walki podjętej z materią przez energię myśli” (Hiller).

Ile innych jego wizerunków może jeszcze budzić „w sercach przyszłych ludzi jakieś dziwne tęsknoty”? (Baudelaire, tłum. Cz. Jastrzębiec Kozłowski)

Romagnesi Henri 73
 Romilly Mme Gérard de 85
 Rosen Charles 95
 Rosenthal Maurycy 31
 Rossini Gioacchino 25, 35, 58, 92,
 117, 118, 123
 Rothschild Charlotte de 68, 70
 Rousseau Jean-Jacques 125, 126
 Rozières Marie de 14, 15
 Rubens 123
 Rubini Giovanni Battista 92, 117, 118
 Rubinstein Anton 92, 95

 Sand George 6, 27, 34, 36, 37, 38, 39,
 47, 48, 52, 76, 108, 112, 114,
 116, 124, 125, 126, 128
 Sand Maurice 33
 Scheffer Ary 21
 Schlesinger Maurice 96
 Schubert Franz 51, 80, 91, 111, 113,
 119
 Schumann Robert 21, 27, 45, 47, 52,
 54, 55, 63, 70, 72, 95, 100, 103,
 114, 118
 Sévigné, markiza de 69
 Skriabin Aleksander 45, 50
 Slavík Josef 37, 118
 Sobański Izydor 19
 Sontag Henriette 117
 Sowiński Wojciech 11
 Stendhal 118
 Stirling Jane W. 68, 195
 Stuart Maria 18
 Szostakowicz Dymitr 50
 Szymanowska Maria 54, 71
 Szymanowski Karol 50, 63

 Tamburini Antonio 117
 Tausig Carl 62, 103
 Tellefsen Thomas 30, 31, 97
 Thalberg Sigismund 25, 28, 36
 Thun-Hohenstein Anna de 69
 Thun-Hohenstein Juža de 69
 Tomášek Jan Václav 79
 Tomaszewski Mieczysław 76, 107
 Towiański Andrzej 76
 Tycjan 56

 Verdi Giuseppe 76
 Véronèse 123
 Viardot Pauline 33, 75, 117, 127, 128
 Voříšek Jan Václav 79

 Wagner Richard 74, 87, 91
 Weber Carl Maria von 21, 91, 99, 119
 Wesendonk Mathilde 74
 Wessel Christian Rudolf 51
 Wieck Clara 103
 Witwicki Stefan 19, 25, 63, 107, 108,
 109, 110
 Wodzińscy 101
 Wodzińska Maria 60, 68, 107, 108,
 110
 Wodziński Antoni 69
 Wolter 117, 123
 Woyciechowski Tytus 9, 10, 11, 13,
 99
 Würfel Wilhelm 25

 Zaleski Józef B. 107, 110
 Zieliński Tadeusz A. 79, 86
 Zumsteeg Karl 51
 Żywny Wojciech 25, 58, 119

SPIS TREŚCI

SŁOWO WSTĘPNE	5
FIGURY MITU	6
CHOPIN W LISTACH. UWAGI	8
Chopin o swoich utworach	9
Chopin o sobie	13
OBLICZA ARTYSTY	21
Pianista	25
Nauczyciel	30
Improwizator	35
Kompozytor	38
24 ETIUDY I 24 PRELUDIA	41
Etiudy	41
Preludia	47
BALLADY I SCHERZA	51
Ballady	51
Scherza	55
POLONEZY, MAZURKI, WALCE	57
Polonezy	57
Mazurki	63
Walce	67
NOKTURNY I IMPROMPTUS	72
Nokturny	72
Impromptus	79

UNICA – *Berceuse* op. 57, *Barkarola* op. 60, *Preludium* op. 45,

Fantazja op. 49 84

SONATY I FORMY SONATOWE 90

UTWORY KONCERTUJĄCE 99

PIEŚNI POLSKIE 107

PERSPEKTYWY ESTETYCZNE 112

PRZYPISY 129

BIBLIOGRAFIA 137

INDEKS NAZWISK 139

NA OKŁADCE I OBWOLUCIE WYKORZYSTANO

fragmenty rysunku Elizy Radziwiłłówny
(zbiory Muzeum Fryderyka Chopina w Warszawie)

NA WYKLEJKACH WYKORZYSTANO MAPY:

1. Karta Dróg Pocztowych Królestwa Polskiego, An. 1820
w: Józef Wawrzyniec Krasieński, *Guide du voyageur en Pologne et dans la République de Cracovie*, ze zbiorów Biblioteki Narodowej
(sygn. bn zzk x. 1-3, Podr. ii 190.181)
2. France, divisée en 86 départements, Paris et ses Fortifications, 1842
w: J.G. Barbié du Bocage, *Atlas illustré*,
ze zbiorów Biblioteki Narodowej (sygn. bn zzk x. o.4529/1843)

ILUSTRACJE ZAMIESZCZONE W KSIĄŻCE POCHODZĄ

ze zbiorów Muzeum Fryderyka Chopina w Warszawie
(s. 15, 16, 23, 24, 59, 60, 81, 82, 93, 94, 115, 116 – autoportret
E. Delacroix),
ze zbiorów prywatnych w Paryżu (s. 33),
z Bibliothèque nationale de France (s. 34)
oraz z Musée du Louvre w Paryżu
(s. 116 – szkic autorstwa Delacroix)

PRZEKŁAD Z JĘZYKA FRANCUSKIEGO

Joanna Żurowska

REDAKCJA

Joanna Żurowska

KONSULTACJA MUZYCZNA

Irena Poniatowska

KOREKTA I INDEKS

Anna Dębska

PROJEKT GRAFICZNY I TYPOGRAFICZNY
Artur Frankowski, Magdalena Frankowska

SKŁAD I PRZYGOTOWANIE DO DRUKU
Pracownia DTP Aneta Osipiak-Wypiór

KOORDYNACJA PROJEKTU

Małgorzata Schodowska

DRUK I OPRAWA

LEGRA Sp. z o.o.

WYDAWCA

Narodowy Instytut Fryderyka Chopina

ul. Tamka 43, 00-355 Warszawa

www.chopin.nifc.pl

Wydanie nowe

Warszawa 2011

Printed in Poland

ISBN 978-83-61142-44-7